

JOLANTA GELUMBECKAITĒ

Goethe's universitetas, Frankfurtas prie Maino
gelumbeckaite@em.uni-frankfurt.de

Senosios lietuvių kalbos tekstynas. Leksinės ir gramatinės anotacijos problemos

Giliosios anotacijos referencinis *Senosios lietuvių kalbos tekstynas* (SLIEKKAS; URL: <http://titus.uni-frankfurt.de/sliekkas/index.html>) turi apimti laikotarpį nuo rišliosios raštijos pradžios apie 1520 m. iki 1800 m. SLIEKKO tikslas yra pateikti išsamią informaciją apie kiekvieno teksto kalbą, jos variantus, žodyną ir gramatiką. Tekstynas skirtas sinchroninių istorinių lingvistinių duomenų ir jų diachroninių procesų analizei. Jis sudaromas pagal keturis kriterijus: segmentinė struktūra (teksto sluoksnio vienetų sekos: ženklai, žodžiai, frazės, sakiniai, skyriai ir pan.), intrasegmentinė struktūra (anotacijų sluoksniai: tekstologinė ir hierarchiškai pateikta leksinė, morfologinė bei morfosintaksinė informacija, eksplicitinių ir implicitinių citatų žymėjimas), intersegmentinė struktūra (anotacijų susiejimas į seką viename lygmenyje) ir hipersegmentinė struktūra (teksto ir faksimilės, verstinio teksto ir vertimo šaltinio, atskirų tekstų lygiagretinimas).

Leksinė anotacija apima ketveriopą klasifikaciją: transliteruota forma, dabartinė forma, lema ir glosa (žodžio formos reikšmės aiškinimas). Morfologinę anotaciją sudaro lemos (antraštinio žodžio) ir konkrečios tekste pavartotos žodžio formos apibūdinimas: tokios inherentinės kalbos dalių (gramatinių klasių) morfologinės kategorijos kaip kaitybės klasė bei giminėmis nekaitomų klasių giminė ir kintami fleksinės morfologijos požymiai.

Neturint lietuvių kalbos istorinio žodyno tekstų lemavimas ir glosavimas daugeliu atvejų yra sudėtingas procesas. Remiantis charakteringais senojo lietuvių kalbos periodo tekstų pavyzdžiais atskleidžiami lemos parinkimo (pvz.: *kaplanas, kaplonas, koplonas*; tokie probleminiai atvejai kaip *-yti / -inti* veiksmažodžiai ir pan.) ir reikšmės nustatymo (pvz.: *diakonas; žynys; vyresnysis; kunigas*) sunkumai. Morfosintaksinis aprašas yra išsami gramatinė analizė, dedanti pagrindą atskirų tekstų gramatikoms. Ji leidžia atkreipti dėmesį į ikišiolinius tekstų perskaitymo netikslumus, pvz., aukštesniojo *-(i)aūs* ir aukščiausiojo *-(i)áus* laipsniorieveiksmių pasiskirstymą Kristijono Donelaičio tekstuose.